

~~Kandidatnummer 313~~

Trine Nesland

Partsinnsyn i adopsjonssaker

LARKTIL – Tilgjengeliggjøring og bruk av arkiv. Etikk og rolleforståelse.

Eksamensoppgave 2012.

Bachelor i arkiv og dokumentbehandling.

Høgskolen i Oslo og Akershus, Institutt for arkiv-, bibliotek- og informasjonsfag.

Innhold

Innhold	1
Innledning	2
Arbeidsprosess, forutsetninger og utgangspunkter	2
Hoveddel	3
Rettsgrunnlag for partsinnsyn i adopsjonssaker	3
Partsinteresser i adopsjonssaker	5
Fagetiske utfordringer som kan oppstå når den adopterte ber om innsyn i egen adopsjonsmappe	7
Oppsummering	11
Litteratur/referanser	12

Innledning

Arbeidsprosess, forutsetninger og utgangspunkter

Temaet for denne eksamensoppgaven er *partsinnsyn i adopsjonssaker*. Grunnlaget for oppgaven er gitt i en artikkel i Bergens Tidende datert 21. april 2012 der det beskrives hvordan adopterte personer har opplevd å bli nektet innsyn i egne adopsjonsmapper. Artikkelen antyder at det foregår en viss forskjellsbehandling i ulike offentlige organ. Statsarkivaren i Bergen, Foreningen Adopterte og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet er intervjuet. Det redegjøres kort for innsynsretten i en faktaboks.

Selve oppgaven er tredelt. Det bes om en beskrivelse av de lovbestemmelser som regulerer partsinnsyn i adopsjonssaker, deretter drøftelser av hvilke partsinteresser som kan være representert i slike saker og hvilke fagets utfordringer som aktualiseres når adopterte ber om innsyn i sine mapper.

Oppgaveteksten gir et visst spillerom. Jeg finner grunnlag for å forsøke å sette arbeidet med innsyn i adopsjonssaker inn i en større, teoretisk kontekst, og diskutere problemstillingene i lys av aktuell arkivfaglig teori og diskurs. I adopsjonssaker, som i alle saker som dreier seg om rettigheter og krav, vil en vellykket og profesjonell behandling også kreve en viss grad av psykologisk innsikt og empatiske ferdigheter, i tillegg til en evne til kritisk å vurdere sine egne valg og sin egen væremåte i møte med det sårbare i andre mennesker. Dette vil jeg også forsøke å belyse.

Som de fleste tekster kan nok også denne forbedres. Jeg håper likevel at besvarelsen fyller formålet og i tillegg at den er fornøylig å lese. I *Archives Power* gjengir Jimerson (2009 s. 160) George Orwell, som reflekterer over tekst og forfatteres bruk av tekst: "A scrupulous writer, in every sentence he writes, will ask himself at least four questions, thus: What am I trying to say? What words will express it? What image or idiom will make it clearer? Is this image fresh enough to have an effect?" og videre: "And he will probably ask himself two more: Could I put it more shortly? Have I said anything that is unavoidably ugly?" Gode rettesnor, også for denne teksten.

Hoveddel

Rettsgrunnlag for partsinnsyn i adopsjonssaker

Retten til innsyn i offentlig virksomhet er et grunnleggende demokratisk prinsipp (Justis- og politidepartementet 2009 s. 11). Innsynsretten skal gi alle samfunnsborgere mulighet til å delta i den opplyste samfunnsdebatten og være aktive i det demokratiske samfunnet (ibid). Innsynsretten skal også gi alle samfunnsborgere mulighet til å kontrollere myndighetenes utøvelse av makt og den skal sikre den enkeltes rettssikkerhet gjennom lovfesting av en åpen, gjennomskiktig og etterprøvbar forvaltning. Rettssikkerheten var også hovedbudskapet til Johs. Andenæs da han i 1947 tok spørsmålet om offentlighet i forvaltningen opp for første gang etter krigen (Jensen & Sjøe 2009 s. 26). Andenæs la særlig vekt på individets rettssikkerhet og offentlighet som grunnlag for kontradiksjon, mer enn offentlighet som et grunnleggende demokratisk prinsipp (ibid).

Lov av 19. mai 2006 nr. 16 om rett til innsyn i dokument i offentlig verksemd (Offentleglova, heretter omtalt som offentlighetsloven¹) slår fast at enhver har rett til innsyn i det offentliges saksdokumenter (§ 3). Det *kan* gjøres unntak for en rekke dokumenter og opplysninger, og det *skal* gjøres unntak for opplysninger som er underlagt taushetsplikt i medhold av forvaltningsloven eller andre lover. Påbudet om taushetsplikt i offentlighetsloven er likevel ikke til hinder for partsinnsyn etter forvaltningsloven eller innsyn i egne opplysninger etter helse- eller personvernlovgivningen.

Retten til partsinnsyn er eldre en offentlighetsprinsippet i norsk forvaltning, selv om den i dag kan ses på som et supplement til den generelle innsynsretten som følger av offentlighetsloven (Fonnes 2010 s. 297). Et lovforslag om partsoffentlighet ble fremmet første gang i 1873, men ble da kontant avvist av myndighetene (Jensen & Sjøe 2009 s. 19). Partsinnsynet slik vi kjenner det i dag er lovfestet i forvaltningslovens § 18, som sier at en part i en sak har rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter (Fonnes 2010 s. 297). Begrepet *part* er definert i forvaltningslovens § 2 første ledd bokstav e: "part, person som en avgjørelse retter seg mot

¹ I faglitteraturen og i en rekke offentlige dokumenter blir denne loven som oftest omtalt som *offentleglova*, tilsynelatende uavhengig av hvilken målform den aktuelle teksten er skrevet på. I Arkivhåndboken for offentlig forvaltning adresserer Ivar Fonnes (2010 s. 53) dette med følgende konklusjon: "Betegnelsen er imidlertid ikke et egennavn, og det skrives derfor med liten forbokstav. Av den grunn må det være korrekt å bruke en bokmålsbetegnelse på loven i en bokmålstekst". Fonnes' anbefaling er gjennomgående fulgt i denne teksten.

eller som saken ellers direkte gjelder.". Ifølge Oslo kommune, Byarkivet (2003 s. 10) vil en part først og fremst være mottakeren av det vedtak som forvaltningsorganet har truffet. Et barn kan være part i en sak (ibid), og det er dermed naturlig å konkludere at andre umyndige personer også kan være det. Hvorvidt en person er part i en sak vil være avgjørende for om vedkommende kan kreve innsyn i saken utover det offentlighetsloven åpner for.

Forvaltningslovens partsinnsynsbestemmelser åpner for praktisering av merinnsyn til fordel for parten i tråd med offentlighetslovens § 11. Fvl. § 18 andre ledd sier at i tilfeller der forvaltningsorganet har anledning til å gjøre unntak fra innsyn, skal likevel innsyn gis helt eller delvis dersom hensynet til parten veier tyngre enn behovet for unntak. I noen tilfeller vil derimot partens rett til å gjøre seg kjent med opplysninger i egen sak, innskrenkes. Dette er regulert i forvaltningslovens § 19. § 19 første ledd bokstav d sier at dersom det vil være utilrådelig av hensyn til partens helse eller relasjoner å gi ham innsyn i opplysningene han har bedt om få se, skal man unngå å gjøre det. Opplysningene kan likevel gis til en representant for parten, som så kan bringe disse videre. En part i en sak vil også kunne få innsyn i taushetsbelagte opplysninger om andre som er part i samme sak (Breivik 2010 s. 8), men § 19 andre ledd begrenser disse mulighetene. Helseopplysninger nevnes her spesielt, og det må være *av vesentlig betydning* for en part dersom han skal ha krav på å gjøre seg kjent med slike opplysninger.

Partsinnsynsretten inngår som en vesentlig del av det generelle grunnlaget for rettssikkerhet i forvaltningen. Etterlevelse av forvaltningsrettens kontradiksjonsprinsipp forutsetter f.eks. at en part gis anledning til å gjøre seg kjent med sakens opplysninger og uttale seg om disse. I tilfeller der det oppdages feil i opplysningene, kan parten kreve at feilene rettes. Slik retting må likevel ikke skje i strid med arkivlovens § 9 første ledd bokstav d, som forbyr at opplysninger rettes på en slik måte at tidligere opplysninger slettes, dersom disse kan ha hatt noe å si for saksbehandlingen.

Etter adopsjonslovens § 12 har adoptivbarnet fra fylte 18 år krav på å få opplyst fra myndighetene hvem de opprinnelige foreldrene er (NOU 2009: 21 s. 253). For saker eldre enn 1. desember 1999 er det fylkesmennene som avgjør krav om utlevering av navn på biologisk opphav (ibid). Når adoptivbarnet har fått navnet på sitt biologiske opphav, kan vedkommende kreve partsinnsyn i sin adopsjonsmappe. Her er det verdt å merke seg at taushetsplikten i medhold av forvaltningslovens § 13 bortfaller etter 60 år (§ 13 c. tredje ledd siste punktum),

mens lengden på taushetsplikten i barnevern- og adopsjonssaker er gitt i § 10 i forskrift til forvaltningsloven, der det slås fast at taushetsplikten i slike saker faller bort først etter 100 år. Opplysninger i saker som er eldre enn 100 år, er i utgangspunktet tilgjengelige for alle. Barnevernloven har egne bestemmelser om taushetsplikt og innsyn (NOU 2009: 21 s. 257). Det er viktig å være oppmerksom på at de ulike taushetspliktbestemmelsene vil kunne komme til anvendelse på ulike deler av dokumentene i samme mappe.

Partsinteresser i adopsjonssaker

I juridisk forstand innebærer adopsjon at adoptivbarnet og dets livsarvinger får samme rettsstilling som om adoptivbarnet hadde vært adoptivforeldrenes egne fødte barn (adopsjonslovens § 13 første ledd). Gjennomføring av en adopsjon innebærer normalt at rettsforholdet til den opprinnelige familien faller bort (ibid). I tilfeller der en ektefelle adopterer den andre ektefellens barn, gjelder tilsvarende (ibid andre ledd).

I emosjonell forstand innebærer adopsjon mer enn det som fremgår av lovverket. NOU 2009: 21 *Adopsjon – til barnets beste. En utredning om de mange ulike sidene ved adopsjon.* peker på at selv om mye forskning har fokusert på adoptivbarnas forhold til det å være adoptert, vet vi lite om hvordan barn opplever å leve med vissheten om at deres biologiske opphav ikke ønsket eller hadde mulighet til å fortsette foreldreoppgaven (s. 47). Opplevelser av rotløshet og problemer med å føle tilknytning og trygghet trekkes frem som mulige følelsesmessige konsekvenser at adopsjon (ibid). Man kan anta at det i mange tilfeller er slike forhold som driver de som ber om opplysninger om biologisk opphav og innsyn i egne adopsjonssaker.

Både innvilgelse og avslag i adopsjonssaker er enkeltvedtak etter forvaltningsloven (NOU 2009: 21 s. 63). Den adopterte er selv alltid part i egen adopsjonssak. Tilsvarende gjelder for adoptivbarnets biologiske foreldre og adoptivforeldrene. Grunnlaget for dette finner vi i forvaltningslovens definisjon av partsbegrepet: en part er en person som en avgjørelse retter seg mot eller som saken ellers direkte gjelder. Der det fattes vedtak om å adoptere eller bortadoptere et barn, vil vedtaket rette seg mot både de biologiske foreldrene og adoptivforeldrene, i tillegg til barnet selv. Søsken, biologiske eller ikke, vil følgelig ikke være parter i adopsjonssaken, på tross av at de nok i mange tilfeller vil kunne oppleve seg som det.

Det er gitt egne retningslinjer for behandling av søknader om innsyn i adopsjonssaker i rundskriv nr. 1-33 fra 1986, som ifølge NOU 2009: 21 (s. 254) og høringsuttalelse til denne fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus (2010), fortsatt følges. Det er kun adoptivbarnet som kan få utlevert opplysninger om biologisk opphav. Foreldre eller søsken kan ikke få utlevert opplysninger om den adopterte, men slike forespørsler lagres i adopsjonsmappen, slik at adoptivbarnet kan gjøres kjent med ønsker om kontakt dersom vedkommende ber om innsyn i egen mappe (NOU 2009: 21 s. 253).

I tilfeller der den adopterte ber om å få utlevert opplysninger om sitt biologiske opphav, skal de biologiske foreldrene iht. rundskriv 1-33/89 så langt det lar seg gjøre underrettes om dette (NOU 2009: 21 s. 254). Det kan tenkes at biologiske foreldre i enkelte tilfeller vil motsette seg slik utlevering. Dette vil ikke ha betydning for hvorvidt opplysningene om opphav leveres ut eller ikke, men årsakene til motsettelsen kan ha betydning dersom innsyn i selve adopsjonsmappen skal vurderes. Som tidligere nevnt setter forvaltningslovens § 19 andre ledd begrensninger for hvilke opplysninger som kan leveres ut til en part. Man kan tenke seg at en adopsjon er kommet i stand som følge av overgrep, rusmisbruk eller det biologiske opphavets psykiske helsetilstand, og slike opplysninger vil den adopterte ikke automatisk kunne få innsyn i. Her vil de biologiske foreldrenes krav på taushet gjøre seg gjeldende. Dersom opplysningene er av vesentlig betydning for en part, kan disse likevel, i enkelte tilfeller, leveres ut (fv. § 19 andre ledd). F.eks. vil opplysninger om sykdomsforhold hos biologiske foreldre kunne være av vesentlig betydning for den adopterte (Valderhaug, forelesning januar 2012). Man bør likevel vurdere om man skal la innsyn i slike opplysninger skje via en fullmektig, f.eks. den adoptertes fastlege (ibid).

NOU 2009: 21 diskuterer hvorvidt lovverket bør åpne for at også andre enn den adopterte skal ha rett til innsyn i adopsjonssaken (s. 256). Etter gjeldende praksis blir den adopterte ikke informert dersom biologiske slektninger tar kontakt med myndighetene eller adopsjonsorganisasjonen med et ønske om kontakt (ibid). Familiebånd, særlig biologiske, kan oppleves sterke. Søsken og andre slektningers behov for kontakt med bortadopterte familiemedlemmer må derfor respekteres. Selv om slektningers behov for kontakt ikke nødvendigvis står i kontrast til den bortadoptertes behov, bør det likevel være vern av sistnevntes interesser som står sterkest i lovgivningen. Den adopterte må kunne forvente å ha rett til selv å bestemme når og om det ønskes kontakt med biologisk familie. Hensikten med innsynsretten må dermed først og fremst være å gi den adopterte mulighet til å søke etter sine

røtter – dersom og når dette er ønskelig (ibid). I NOU 2009: 21 åpnes det likevel for en utvidelse av innsynsretten til også å gjelde adoptivbarns etterkommere etter at den adopterte er død (s. 256). Forslaget begrunnes med at kjennskap til biologisk opphav er viktig for mange. En slik nedarving av retten til innsyn står i noe kontrast til adoptivbarnets rett til selv å bestemme hvorvidt det ønskes kontakt med biologisk familie. Man kan tenke seg situasjoner der adoptivbarnet selv ikke ønsker slik kontakt, men at hans eller hennes etterkommere gjør det. En vekting av de ulike hensynene i slike saker vil være svært utfordrende dersom ikke lovverk eller rettspraksis gir tydelige rettesnor.

Fagetiske utfordringer som kan oppstå når den adopterte ber om innsyn i egen adopsjonsmappe

Samfunnet er mer avhengig av arkiv enn før, arkivene er blitt mer synlige og arkivaren har fått en mer fremskutt rolle i samfunnet (Valderhaug 2011 s. 189). Arkivene muliggjør fremfinning av autentisk dokumentasjon om enkeltpersoner som kan danne grunnlag for alt fra erstatning for opplevd urett eller rettighetstap og dokumentasjon av familieforhold til produksjon av nøyaktige horoskoper, for de som tror på slikt. Arkivarens rolle som mellomledd mellom arkivbrukeren og arkivet er, sammen med utviklingen av en profesjonsverdig etisk bevissthet og standard, bakgrunn for en rekke diskusjoner i arkivmiljøet.

Den tradisjonelle arkivaren er den nøytrale og usynlige vokteren av dokumenter og dokumentenes autenticitet. Den moderne arkivaren er mer enn det. Gudmund Valderhaug (2011 s. 190) påpeker at en forståelse av arkivene som upartiske og arkivarene som nøytrale, ikke er gyldig i dag. Kate Theimer (2011 s. 173) utdyper: "Often part of the means of preserving the objectivity or neutrality of the archivist was that he or she should try to be as invisible as possible". Oppnåelse av reell nøytralitet blir vurdert som urealistisk fordi arkivarer som forsøker å holde fast ved nøytraliteten, heller ender opp med å gjenskape og kanskje også forsterke eksisterende maktforhold og marginaliseringer i arkivene (Verne Harris gjengitt i Jimerson 2009 s. 135). Arkivarer har, ifølge Harris, en etisk forpliktelse til å jobbe motstrøms – "work against the pull" – for å unngå slike gjenskapninger og forsterkninger (Valderhaug 2011 s. 204). Objektivitet trekkes gjerne frem som idealet fremfor nøytralitet, selv om også fullstendig objektivitet (i forståelsen upartiskhet), vil være vanskelig å oppnå. Det er enkelt å tenke seg situasjoner der enhver vil ha fordommer og, ofte ubevisst,

la egne holdninger farge handlinger og reaksjoner. Jimerson (2009 s. 311) fremhever *transparency* som en løsning på utfordringene som ligger i å skulle være nøytral og objektiv, mens Kate Theimer (2011 s. 173) understreker viktigheten av å tørre å synes: "putting a human face on the person who previously existed only behind the scenes.". Dette innebærer å dokumentere egne disposisjoner i større grad enn det som tidligere har vært normalt i arkivaryrket, og å tåle at disse blir gjenstand for innsyn og vurdering. Punkt 5 i ICAs etiske kodeks for arkivarer understreker dette når den sier at arkivarer skal dokumentere og være i stand til å forsvare sin håndtering av arkivmaterialet.

Tilstrekkelig dokumentasjon vil i alle sammenhenger være en forutsetning for reelt innsyn, også i adopsjonssaker (NOU 2009: 21 s. 257). Valderhaug (2011 s. 182) diskuterer arkivarens veilednings- og bistandsansvar som virkemiddel for å sikre enhver lik rett til *utbytte av* arkivinformatjonen fremfor kun lik rett til tilgang til den. Tilstrekkelig opplysning av og dokumentasjon i sakene det gis innsyn i, er også kritisk i denne sammenhengen. Arkivarer sitter på en vesentlig del av ansvaret for å sikre like rettigheter for alle brukere av arkivmaterialet gjennom å samle inn og ta vare på dokumentasjonen og ved å sette eventuelle mangler i arkivene inn i en kontekst som er forståelig for brukeren.

Tilstrekkelig dokumentasjon vil være tilsvarende viktig i håndtering av forespørsler om og resultater av partsinnsynsvurderinger. Artikkelen i Bergens Tidende 21. april 2012 kan forstås til å antyde at det har forekommet forskjellsbehandling av søknader om innsyn i adopsjonsmapper. Etterprøvbarehet av de beslutninger som er tatt i de ulike sakene forutsetter at beslutningene er dokumenterte. Konseptet *getting the how right* (Harris 2007 s. 81), består av fire elementer som i sum kan bidra til å sikre en forsvarlig vurderingsprosess i saker der lovverk og/eller etiske retningslinjer ikke gir tydelige svar eller tilstrekkelig veiledning. Prosessen innebærer å analysere de ulike partsinteressene i saken og å vekte partenes ulike rettigheter og behov mot hverandre. Deretter må man kvalitetssikre sine valg gjennom diskusjon med kollegaer eller andre før man til slutt lytter til sin egen samvittighet: *There is no knowing of right without giving account to personal morality. For each of us has the right, and the obligation, to be true to ourselves.*

Elementer av Harris' prosess finner vi igjen i Ingfrid Bækkens (2010 s. 47) beskrivelse av Bergen byarkivs arbeid med partsinnsyn i rettighetsdokumentasjon. Bækken beskriver hvordan de ansatte som jobber med disse sakene bruker hverandre og hverandres kompetanse

og erfaring aktivt i innsynsprosessene. Hun sier samtidig noe viktig om arkivarers rolle i behandlingen av slike saker: "Å behandle innsynssaker er ofte ikke lett, og krever i mange tilfeller både stor juridisk og faglig kompetanse. De ansatte på formidlingsavdelingen ved Bergen Byarkiv er i hovedsak historikere og kunsthistorikere. Vi kan arkiv, men vi har ikke fagkompetanse til å formidle innholdet i en PPT-mappe eller ta stilling til juridiske problemstillinger. Vi har heller ikke kompetanse til å møte mennesker i alvorlig krise.". Dette går igjen i NOU 2009: 21 (s. 256) der måten adopsjonsmyndighetene håndterer innsyn i internasjonale adopsjoner på, kritiseres: "Adopsjonsmyndighetene må ha sikkerhet for at dokumentene i adopsjonssaken som oversendes adoptivbarnet ikke inneholder sensitive opplysninger som tilsier en beredskap i form av et møte med kvalifiserte saksbehandlere til stede. Myndighetene må ha beredskap for å møte adopterte hvis tilblivelseshistorie kan omfatte opplysninger om overgrep som voldtekt og incest.".

Håndtering av andres sensitive informasjon forutsetter en høy etisk bevissthet og evne til en empatisk tilnærming til andres sårbarhet. Dette står i skarp kontrast til den tradisjonelle forståelsen av arkivaren som nøytral og usynlig. ICAs etiske kodeks sier i punkt 6 at arkivarer skal håndtere alle forespørsler om bruk av arkiv med *a spirit of helpfulness*, men dette gir få, om noen, holdepunkter for hvordan man skal møte mennesker som er på jakt etter sin biologiske opprinnelse. Arkivarer må aldri glemme at det ligger mye makt i å være eneste inngang til informasjon som en annen person er avhengig av, og det er derfor en arkivars plikt å analysere arkivet for brukeren (Bækken 2010 s. 50). Disse hensynene må likevel alltid balanseres mot andre hensyn. Arkivarens involvering i enkeltsaker må verken være for omfattende eller tilfeldig disponert, da dette vil legge til rette for forskjellsbehandling. Grensen mellom å akseptere at også arkivarer viser følelser i møte med sterke historier, og den etiske plikten man har til å sørge for at personlige preferanser og holdninger ikke blir førende for de handlinger man foretar seg i arkivene og med arkivdokumentasjonen, er ikke endelig fastlagt.

I adopsjonssaker er det mange hensyn å ta. Arkivarer og andre som håndterer forespørsler om innsyn i slike saker er avhengig av både en faglig og en emosjonell trygghet. Å forklare søsknene til adoptivbarnet at man ikke kan gi ut opplysninger om den adopterte uavhengig av hva slags omstendigheter som har forårsaket innsynsforespørselen, krever at man er trygg på lovgrunnlaget for nektelsen, samtidig som man tåler å stå i de reaksjonene som måtte komme. Informasjon om at biologisk familie ønsker kontakt kan lagres i mappen, slik at den adopterte

får opplysninger om dette hvis vedkommende ber om innsyn i egen mappe. Det finnes imidlertid ingen fasit på hvordan den adopterte vil reagere i møte med slike opplysninger. NOU 2009: 21 anbefaler at dokumentoverføring i adopsjonssaker primært bør skje innenfor rammene av et møte med adopsjonsmyndighetene, og at dette også er gjeldende praksis for innsyn i nasjonale adopsjonssaker (s. 258). Dette tilsier at ansvaret for vurdering av innsyn i adopsjonsmapper hører hjemme hos ansvarlige myndigheter, og ikke i arkivinstitusjonene. Når eiendomsretten til arkiv iht. arkivlovens § 16 andre ledd overføres til mottaksinstitusjonen ved avlevering, er det naturlig å gå ut fra at depotinstitusjonene likevel er rette vedkommende til å vurdere innsyn i mappene. Dette medfører det må stilles svært høye krav til arkivarenes faglige, etiske og mellommenneskelige kompetanse.

Oppsummering

Temaet for denne eksamensbesvarelsen har vært *partsinnsyn i adopsjonssaker*. Området er bredt og materien til en viss grad komplisert og uoversiktlig. I tillegg er opplysningene i adopsjonssaker gjerne av sensitiv karakter, og dette forutsetter et høyt nivå på den etiske bevisstheten og refleksjonsevnen hos de personene som håndterer opplysningene.

Utgangspunktet for gjennomføring av partsinnsyn i adopsjonssaker er adopsjonslovens § 12, som slår fast at adoptivbarnet fra fylte 18 år har krav på å få opplyst fra myndighetene hvem de opprinnelige foreldrene er. Når slik informasjon er gitt, kan innsyn i selve adopsjonsmappen kreves hos det organet som har mappen hos seg, enten forvaltningsorganet som håndterte adopsjonen eller depotet som har mottatt det avleverte arkivet der mappen inngår. Det er flere interesser å ta hensyn til når man skal vurdere innsyn i adopsjonssaker, og det er viktig å være klar over at flere parter enn den adopterte kan ha krav på taushet for sine opplysninger.

Samfunnet beveger seg i retning av mer og mer åpenhet og arkivarer er ikke uberørt av denne utviklingen. ICAs fagetiske kodeks slår fast at arkivarer i større grad må være villige til å dokumentere sine disposisjoner og forsvare disse på faglig grunnlag. I den grad arkivarer vurderer partsinnsyn i konkrete saker, vil tilstrekkelig dokumentasjon av avgjørelser og prosessene som ledet frem til avgjørelsene, være av kritisk betydning for ivaretagelse av avgjørelsenes etterprøvbarehet og dermed partenenes rettssikkerhet.

Verne Harris' konsept *getting the how right* kan gi en verdifull ramme for vurdering av saker der lovverk og/eller etiske retningslinjer ikke gir tydelige svar eller tilstrekkelig veiledning. Harris vektlegger den enkeltes personlige moral i slike prosesser: *There is no knowing of right without giving account to personal morality. For each of us has the right, and the obligation, to be true to ourselves.*

Litteratur/referanser

Adopsjonsloven (1986). (2010). *Lov om adopsjon*. Hentet fra www.lovdata.no

Arkivloven (1992). (2009). *Lov av 4. desember 1992 nr. 126 om arkiv*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.

Bergens Tidende (2012, 21. april 2012). Adopterte nektes innsyn. Vedlegg til eksamensoppgave 2012 i faget Tilgjengeliggjøring og bruk av arkiv. Etikk og rolleforståelse. ved Høgskolen i Oslo og Akershus.

Breivik, T. (2010). Innsyn – regelverk, erfaringer og praksis. I *Rett til innsyn: Bruk av arkiv* (ABM-skrift 68). Oslo: ABM-utvikling.

Bækken, I. (2010). Partsinnsyn i rettighetsdokumentasjon: Erfaringer og eksempler fra Bergen byarkiv. I *Rett til innsyn: Bruk av arkiv* (ABM-skrift 68). Oslo: ABM-utvikling.

Fonnes, I. (2010). *Arkivhåndboken for offentlig forvaltning*. Oslo: Kommuneforlaget.

Forvaltningsloven (1967). (2011). *Lov av 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus. (2010). Høringsuttalelse – NOU 2009:21 Adopsjon – til barnets beste. Hentet fra www.regjeringen.no

Harris, V. (2007). Archives and Justice. I P. de Massey (Red.), *Tilgjengeliggjøring og bruk av arkiv, etikk og rolleforståelse: Artikkelsamling vår 2012* (s. 73-83). Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.

ICA – International Council on Archives. (1996). *Code of ethics*. Hentet 6. januar 2012 fra <http://www.ica.org/5555/reference-documents/ica-code-of-ethics.html>

Jensen, A., & Sjøe, F. (2009). *Innsyn. Slik kikker du byråkrater og politikere i kortene*. Oslo: IJ-forlaget.

Jimerson, R. C. (2009). *Archives power: Memory, Accountability, and Social Justice*. Chicago: Society of American Archivists.

Justis- og politidepartementet. (2009). *Rettleiar til offentleglova*. Oslo: Justis- og politidepartementet.

NOU 2009: 21. (2009). *Adopsjon – til barnets beste. En utredning om de mange ulike sidene ved adopsjon*. Hentet fra www.regjeringen.no

Offentlighetsloven (2006). (2010). *Lov av 19. mai 2006 nr. 16 om rett til innsyn i dokument i offentlig verksemd*. Oslo: Cappelen akademisk forlag

Oslo kommune, Byarkivet. (2003). *Retten til innsyn*. Hentet fra <http://www.byarkivet.oslo.kommune.no>

Theimer, K. (2011). Interactivity, flexibility and transparency: social media and Archives 2.0. I P. de Massey (Red.), *Tilgjengeliggjøring og bruk av arkiv, etikk og rolleforståelse: Artikkelsamling vår 2012* (s. 156-176).. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus.

Valderhaug, G. (2011). *Fotnote eller tekst? Arkiv og arkivarer i det 21. hundreåret*. Oslo: ABM-Media AS.

Andre referanser

Valderhaug, G. (2012, januar). Forelesning ved Høgskolen i Oslo og Akershus.